

Bolygók

VÉNUSZ

A bolygófeldolgozások elé

Tagadhatatlan: az utóbbi időben nem jelentkezett a bolygórovat a Meteor oldalain, észlelési felhívások, beszámolók sem láttak napvilágot. Ennek okait szükségtelen lenne itt boncolgatnunk, több objektív és szubjektív tényező is közrejátszott a "bolygózás" látszólagos hanyatlásában. Mátis Andrástól röviddel ezelőtt kaptam meg az elmúlt 2-3 év nála lévő észlelőlapjait.

Meglepő volt számomra, hogy a megjelenési nehézség ellenére milyen sok (magas szinten dolgozó) amatőr végez hazánkban bolygómegfigyeléseket, és küldi be azokat az adatgyűjtőnek. Ebben szerepe lehet az utóbbi években javuló műszerparknak éppúgy, mint annak, hogy a városi fényszennyezés e témakört kevésbé sújtja. A bolygóészleléseket végzők között ugyanúgy megtalálhatók a "fanatikusok", mint a meteorosok, vagy a változócsillagészlelők körében. Az átadott észlelési anyagban rendszeresen szerepel 3-5 olyan amatőr neve, akik időt, energiát nem sajnálva készítettek rajzaikat. Rajtuk kívül számos alkalmi - közöttük kiváló rajzkészségű - amatőr küldött (sajnos jobbára rövidebb ideig) adatokat.

Gyűjteményünkben tehát számos megfigyelés található minden bolygóról. Ezek feldolgozása a következő hónapokban "rohamunkával" történik majd. Nagyon bízunk benne, hogy 3-4 hónap múltán az észlelők ismét naprakészen lesznek tájékoztatva a legújabb észlelési eredményekről, kiemelt megfigyelési programjaikról. Bízható jel, hogy a beküldött bolygóadatok számának nagyarányú csökkenése nem az észlelések abbahagyását jelentette a megfigyelők többségénél, és egy gyors körtelefon-körlevél akció hatására máris számos mars- és jupiterészlelés futott be.

Essék tehát pár szó a rovat jövőjére vonatkozólag:

- Az elmúlt évek észlelései a Mars, Jupiter és Szaturnusz esetében a láthatóság végén jelennek meg, folyamatossá téve az adatsort. Kivételt képez a Mars és Jupiter 1985. évi adatsora, amelyet Gombos Gábor közel egy éve átvett, majd "nyomtalanul" eltűnt vele!
- A jövőben nem lesz cél a külföldi bolygóészlelő szervezetek napi adatokkal való "kiszolgálása", helyette az eredetileg olasz kezdeményezésként indult és mára általánossá vált feldolgozási eredmény- és kiadványcserét helyezük előtérbe. (Aki igényli megfigyeléseinek az ALPO-hoz történő továbbítását, kérjük, hogy minden esetben két példányban elkészített észlelőlapot juttasson el hozzánk!) Folyamatosan közzétesszük külföldi bolygóészlelő társszervezeteink eredményeit, hasonlóan, ahogy az MMTÉH és a PVH is teszi.

- Az előzőeknek megfelelően a bolygóészlelő lapok a közeljövőben módosításra kerülnek: az ALPO szabványainak egyszerű másolása helyett figyelembe vesszük hazai lehetőségeinket, viszonyainkat.
- Egy megfigyelőnek sem kötelessége a rovatokba "besorolni". Aki saját szempontjai szerint végzi megfigyelőmunkáját, mások számára hasznosítható tapasztalatokat szerez, feldolgozásokat készít, s ezekből cikkeket ír, számíthat támogatásunkra, cikkei megjelenésére. Hasonlóképp: mi is tervezzük különböző cikkek közlését (megfigyelési témák, műszerhasználati kérdések) az észlelők kívánságainak figyelembe vételével.

A bolygórovat sorsát végső soron az észlelő amatőrök döntik el, tőlük függ a megjelenésre kerülő anyag mennyisége és minősége. Kérnénk minden bolygómegfigyelőt, hogy az esetleg még be nem küldött megfigyeléseit, illetve véleményét, tapasztalatait minél hamarabb, a jövőben pedig legkésőbb minden hó 6-ig bezárólag küldje be az adatgyűjtőnek!

PAPP JÁNOS

VÉNUSZ-1983, 1985

Megfigyelő	Műszer	1983		1985	
		v.	f.	v.	f.
Babolcsai Tamás (Balatonkenese)	5,0 r	1	-	-	-
Csukás Mátyás (Nagyszalonta, Ro)	6,3 r	-	-	1	-
Fodor Ferenc (Békéscsaba)	10,0 N	-	-	8	-
Mizsér Attila (Budapest)	19,3 r	1/3	2/3	1	-
	20,0 r				
	50,0 C				
Mizsér Csaba (Budapest)	12,0 N	-	-	1	-
Papp János (Budapest)	9,0 C90	12	7	-	-
Szabó Sándor (Bóly)	10,0 N	-	-	9/23	-
Ujvárosy Antal (Aggtelek)	10,5 M	4	-	-	-

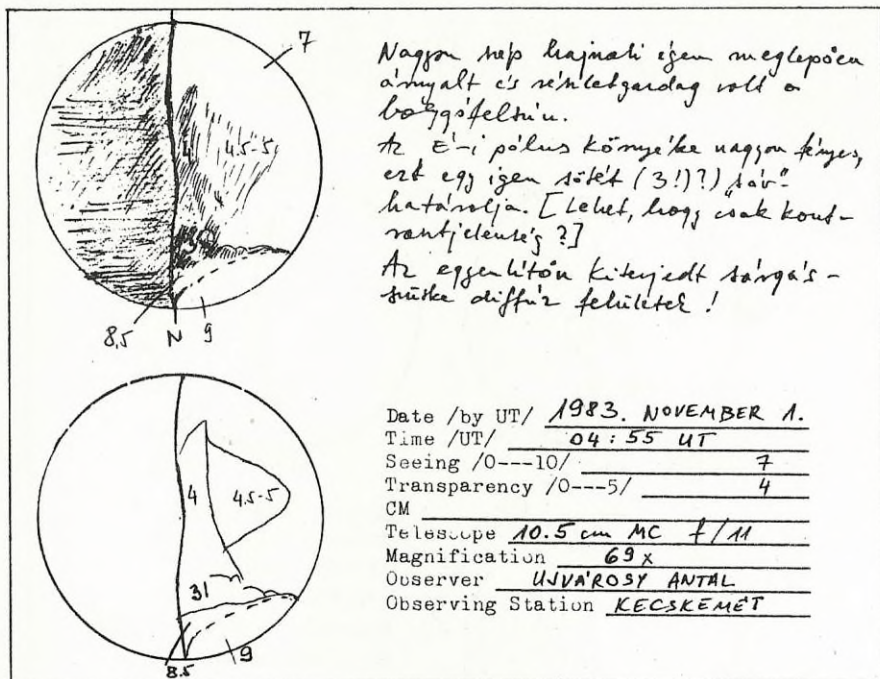
A használt rövidítések: r= refraktor, N= Newton, C=Cassegrain, M=Makszutov, C90= Celestron 90.

A megfigyelési rovatban a 2/3 jelentése: két napon végzett három megfigyelés; az eltérő darabszámot a különböző színekben végzett megfigyelések adják.

Megjegyzés: az 1983/84-es láthatósági feldolgozás lapunk 1985/5. számában jelent meg.

Az 1983-as és 1985-ös években a Vénuszt meglehetősen kevesen észlelték, a megfigyelések száma is csekély, pedig érdekes jelenségekben nem volt hiány. 1985. április 3-án a Vénusz alsó együttállásban volt a Nappal, de tőle 8 fokkal északra helyezkedett el. Emiatt ugyanazon a napon napkelte előtt hajnal-, napnyugta után pedig alkonycsillagként volt megfigyelhető. Több ízben feltűnő fényességű pólussapkákat és sötét foltokat is lehetett látni.

A megfigyelések kis száma és egyenlőtlen időbeli eloszlása miatt tényleges feldolgozásra lehetőség nincs. Egy-egy érdekesebb kísérlet azonban feltétlenül említést érdemel. Vegyük sorra ezeket:



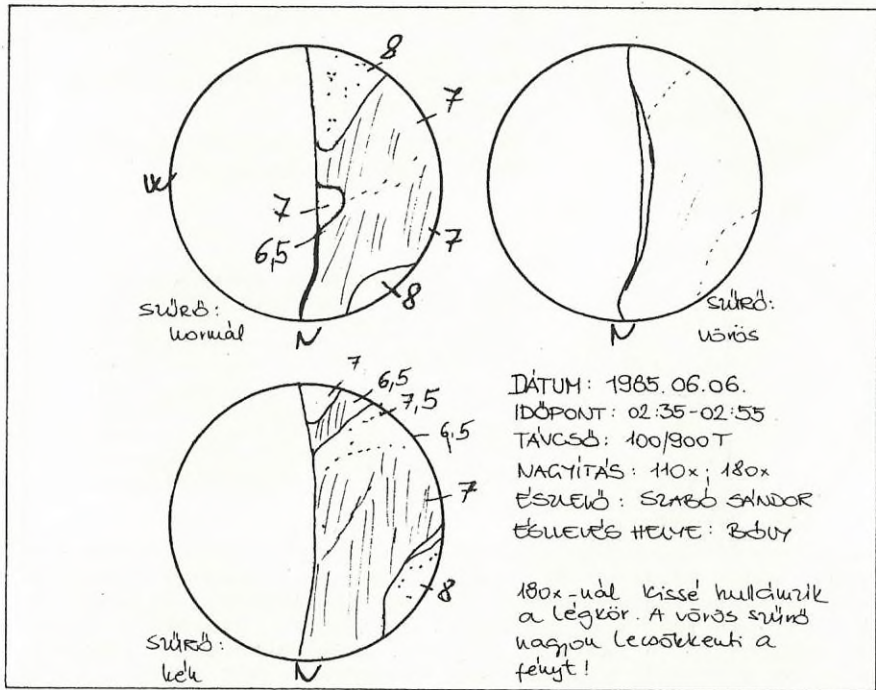
- 1983. május 28-án 19:00 UT-kor Mizser a budapesti Uránia 20 cm-es refraktorával, okulárprojekciót alkalmazva, Fortepan 26 DIN-es filmre 1/30 s expozícióval a bolygóról nagyszerű felvételt készített. A fázis kb 60 %-os, a bolygókorong a nagyításon 16 mm átmérőjű, a szemcsészet különösebb jele nélkül. A kép igazi érdekessége azonban az, hogy kézben tartott (!) géppel készült! Az eredmény feltétlenül arra utal, hogy ennél a fényes bolygónál a legegyszerűbb főtőzási eljárás is a sikerrel kecsegtet.

- Papp 1983. április-májusában Celestron C90 távcsövet tesztelte a fényes bolygóra. Vizuális és fotografikus megfigyelést egyaránt végzett. Április közepétől június elejéig nagyszerűen látszott a bolygó déli pólus sapkája (int.: 8-9) és egy halvány sárgás árnyalatú folt az egyenlítő mentén (int.: 5). A terminátor meglepően szabályosnak látszott, ívét csak a korong

közepén törte meg egy szegletes váll. (A távcsőteszt leglényegesebb eredménye az volt, hogy a horizonthoz közel az összetett optikai rendszer és a légkör együttes hatása miatt a távcső érezhetően színezett, a bolygó korongját enyhe bíbor árnyalatú "pír" övezte.)

- Ujvárosy a déli pólus sapkát feltűnőnek és könnyen észrevehetőnek írta le a fenti időszakban, s észlelte a korong közepén lévő terminátor szabálytalanságot is.

- 1983. december 5-én 04:50 UT körül Mizser tanulmányszámba menő vizuális és fotografikus észleléssorozatot végzett a Piszkestetőn lévő 50 cm-es Cassegrain teleszkóppal. A vizuális megfigyelések szerint - ellentétben a tavaszi megfigyelésekkel - ezúttal a bolygó északi része látszott fényesebbnek, a terminátor teljesen szabályos volt. A vizuális megfigyeléseken kívül az U, V és B szűrőkön keresztül egy-egy fényképet is készített Fortepan 100 filmre, 1/30 s expozícióval, s a korábbiak alapján talán már mondani sem kell: közben tartotta Zenit TTL gépét!

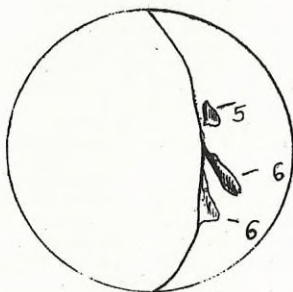


A képek szerint az északi pólus vidéke erősen sárgás árnyalatú, melyet egy U-ban diffúznak látszó gallér vág el a többi résztől. A korong közepe V-től U felé haladva egyre diffúzabbá válik, ahogy mélyebbre hatolunk a bolygó légkörébe. A terminátor V-ben konvex, B-ben majdnem egyenes, U-ban határozottan konkáv - igazolva a vizuálisan, de színzűrőkkel végzett megfigyeléseket, mely szerint különböző színekben eltérő nagyságú fázis észlelhető. (Mindez még további vizsgálatot igényel

a használt fotóanyag különböző tartományokban tapasztalt eltérő érzékenysége miatt.)

- 1985. február 18 - március 25. között Fodor végzett rendszeres észlelést a felső együttállás felé közeledő bolygóról. Az idő haladtával és a fázis csökkenésével párhuzamosan a terminátor mind szabálytalanabbá vált. Február 18-án a déli félgömbön egy kisebb beöblösödés látszott, mely 26-ra sötétebbé vált. Vele párhuzamosan az északi félgömb vált lassan szabálytalanná, s a rendellenességek március 18-án okozták a "legkavargóbb" terminátor-képet.

- A Fodor által megkezdett adatsorozatot Szabó Sándor észlelése napra pontosan folytatja, hiszen ő március 25-én kezdte meg június 19-ig tartó észlelés sorozatát! Fehér, narancs és kék szűrőkkel végezte az észleléseket. Április 6-án a - mindössze három nappal az alsó együttállást követően - a bolygót egy 150 fokos, néhány ívmásodperc szélességű ívnek látta. A hó végére - különösen kéken - feltűnővé váltak a szarvtúlnyúlások, a fázis további növekedésével párhuzamosan pedig világos foltok is megfigyelhetővé váltak. Az északi pólus sapka 9-es intenzitású területként volt megfigyelhető. A dichotómia június 18-án, kék tartományban pedig pár nappal korábban (15-én) következett be. A fázis további növekedésekor pontosan a korong közepén egy 6-os intenzitású elliptikus terület vált megfigyelhetővé, mely június 22. után lassan terminátor-szabálytalansággá vált, apró öblöt képezve.



Date /by UT/ 1985.05.08

Time /UT/ 9:00

Seeing /0---10/ 3

Transparency /0---5/ 4

CM

Telescope 19cm-es +1/2-es refraktor

Magnification 130x, 90x

Observer Mészáros ATTILA

Observing Station Budapest, Konkoly Observatórium.

Szabó Sándorral közösen készült.

A terminátor a gyenge seeing miatt diffúzabb tónus. Nagyon kicsi az intenzitáskülönbség.